

Specifika léčby dyslipidémie u žen

Vaverková H.

III. Interní klinika –
nefrologická, revmatologická a endokrinologická
FN a LF UP Olomouc

Srdce mužů a žen jsou rozdílná

- KVO se u žen vyskytují ~ o 10 let později než u mužů - vliv estrogenů, KV riziko se rychle zvyšuje po menopauze.
- RF KVO stejné u mužů i u žen, některé RF u žen obzvláště závažné: DM, ↓ HDL-C, ↑TG, FH, deprese.
- Období přechodu do menopauzy samo vs. RF – hormonální změny, ↑ BMI, ↑ pasu, ↑TK, změny lipidů , pro-zánětlivé a protrombogenní faktory – efekt RF větší než v pre- a post-menopauze.
- Pohlavní rozdíly v patofyziologii AS a KVO.
- Pohlavní rozdíly v klinických projevech KVO.
- Pohlavní rozdíly v diagnostice KVO.
- Pohlavní rozdíly ve výsledcích léčby KVO.

Pohlavní rozdíly v rizikových faktorech a klinických projevech KVO

- Ženy mají IM o 10 let později než muži
- Pre-menopauzální ženy s IM mají vyšší mortalitu než muži, častější eroze plátu x muži a staré ženy dysrupci plátu.
- **Ženy častěji atypické symptomy bez bolesti na hrudi**
- Atypické symptomy – slabost, dušnost, netypická bolest
- Srdeční selhání nejčastějším typem KVO u žen (50% vs.28% u M), u mužů nejčastější koronární příhody.
- Ženy častěji SS se zachvalou funkcí LK
- Ženy méně často hypertrofie LK

Pohlavní rozdíly v patofyziologii a prezentaci ICHS

- Ženy se symptomy ICHS **častěji neobstrukční koronární léze, menší velikost arterií**, větší pozitivní remodelaci, větší role mikrocirkulace a vaskulární dysfunkce.
- Neobstrukční AS – větší dg. nejistota a terapeutická nerozhodnost.
- Menší průměr arterií přispívá k menší úspěšnosti revaskularizací.
- Ženy po revaskularizaci mají menší úlevu od symptomů, větší pokles fyzické zdatnosti, častější deprese a horší kvalita života.

Zhodnocení rizika před léčbou

- Vzhledem k často nenápadné klinické manifestaci KVO u žen je nutné včasné rozpoznání zvýšeného rizika a zahájení léčby, která je u žen většinou podceňována.
- **Před rozhodnutím o farmakoterapii je nutné zhodnotit vstupní riziko.**

Kategorie celkového KV rizika

Velmi vysoké riziko

Dokumentované KVO

(invazivně i neinvazivně), IM, AKS,
kor. revaskular., isch. CMP, ICHDK
DM2 s vysokým rizikem, DM1+MAB
CKD (GFR <30 ml/min/1,73 m²)
SCORE ≥10%

Vysoké riziko

Výrazně zvýšené RF

(familiární DLP, těžká hypertenze)
DM2 bez dalších RF
CKD (GFR <60 ml/min/1,73 m²)
SCORE ≥5% a <10%

Střední riziko

SCORE ≥1% a <5%

Riziko možno dále upravit podle
přítomnosti dalších RF

Nízké riziko

SCORE <1%

Diabetes odstraňuje výhodu ženského pohlaví z hlediska rizika KVO.

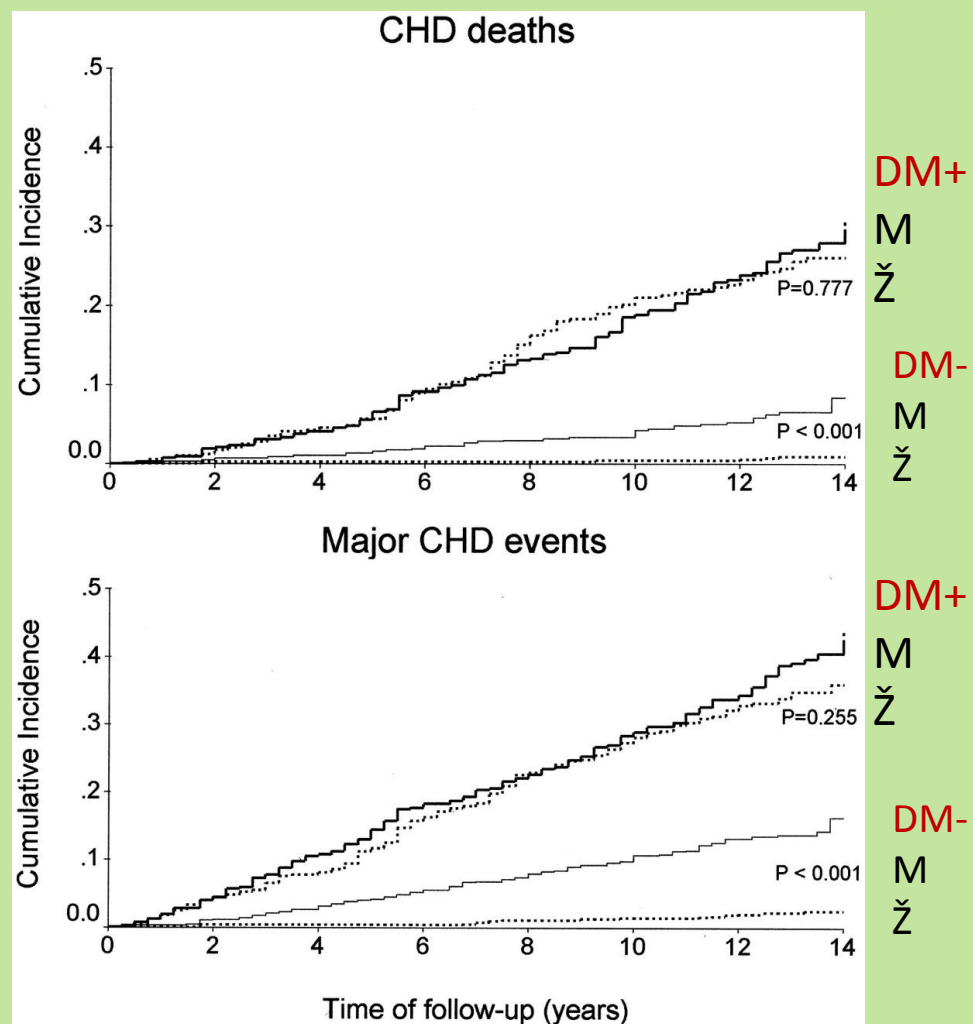
- **RF idukované DM2 více přispívají k riziku KVO u žen:**

- hypertenze (STK)
- HDL-C, TG, BMI
- velikost LDL částic

- DM2 u žen více interferuje s protektivními mechanismy ve stěně cévní a vede k výraznější aterogenezi a trombogenezi

**HR pro ICHS u Ž a M s DM2:
14,7 vs 2,8**

13-leté sledování 1296 osob bez DM2 a 835 osob s DM2 vstupně bez KVO.

Prediabetické ženy mají více aterogenních RF ICHS než prediabetičtí muži

- Ženy s konverzí prediabetického stavu na DM2 mají signifikantně větší zátěž RF ICHS než muži , zejména ↑ lačný inzulín, ↑↑ TG, ↓ HDL-C, ↑↑ LDL-C a ↑↑ DTK.
- **Větší zátěž RF AS před manifestací DM2 může vést k vyššímu RR ICHS u žen s DM2 ve srovnání s muži.**
- Muži s DM2 mají 2x zvýšené riziko ICHS
- **Ženy s DM2 mají 5x zvýšené riziko ICHS**

Zhodnocení rizika před léčbou

- **U žen, které nesplňují automaticky kriteria vysokého nebo velmi vysokého rizika, využít i další možnosti navýšení rizika nad rámec SCORE:**
- pozitivní RA, visc. obezita, MS, subklinická AS.
- Familiární hypercholesterolemie indikována k léčbě i u mladých dívek – dlouhodobá expozice ↑ CH.

Zahrnutí HDL-C k modifikaci odhadu rizika .

Ž
E
N
Y

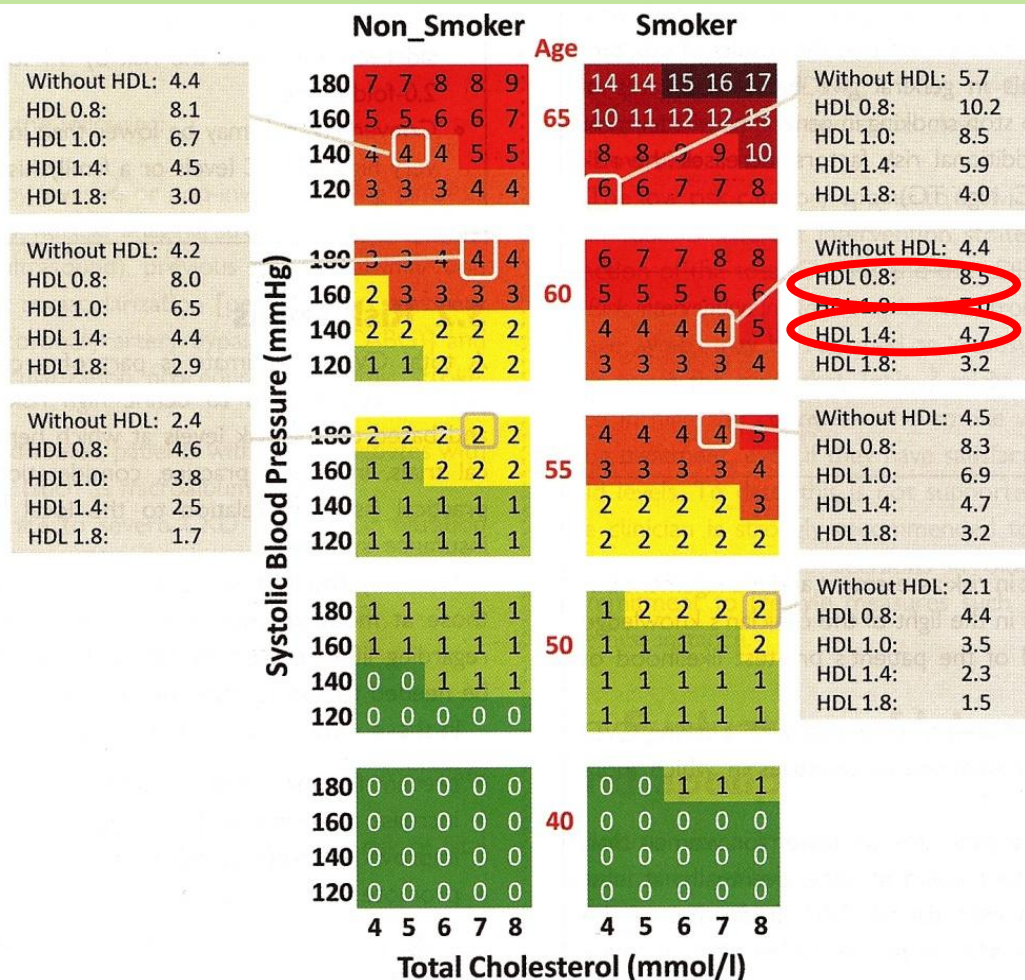

Figure 4 Risk function without high-density lipoprotein-cholesterol (HDL-C) for women in populations at high cardiovascular disease risk, with examples of the corresponding estimated risk when different levels of HDL-C are included.

Riziko je vyšší než ukazují tabulky:

- Socio-ekonomický stav, sociální deprivace
- **Pozitivní rodinná anamnéza předčasného KVO**
(↑ u mužů 2x, u žen 1,7x)
- Obezita, zejména **centrální obezita**
- **U asymptomatických osob s preklinickou AS:**
 - AS pláty na karotickém UZ
 - A/B index <0,9
 - CT koronární kalciové skóre
- **Familiární hypercholesterolemie - indikována k léčbě i u mladých dívek – dlouhodobá expozice**
↑ CH.

FARMAKOTERAPIE K OPTIMALIZACI LIPIDOVÉHO PROFILU A SNÍŽENÍ REZIDUÁLNÍHO RIZIKA

STATINY

Další ↓ LDL-C

↓ TG a ↑ HDL-C

Fibráty

~~Niacin~~

Ezetimib

Pryskyřice

PCSK9 inhibitory

~~Lomitapid~~

Mipomersen

↑ HDL-C

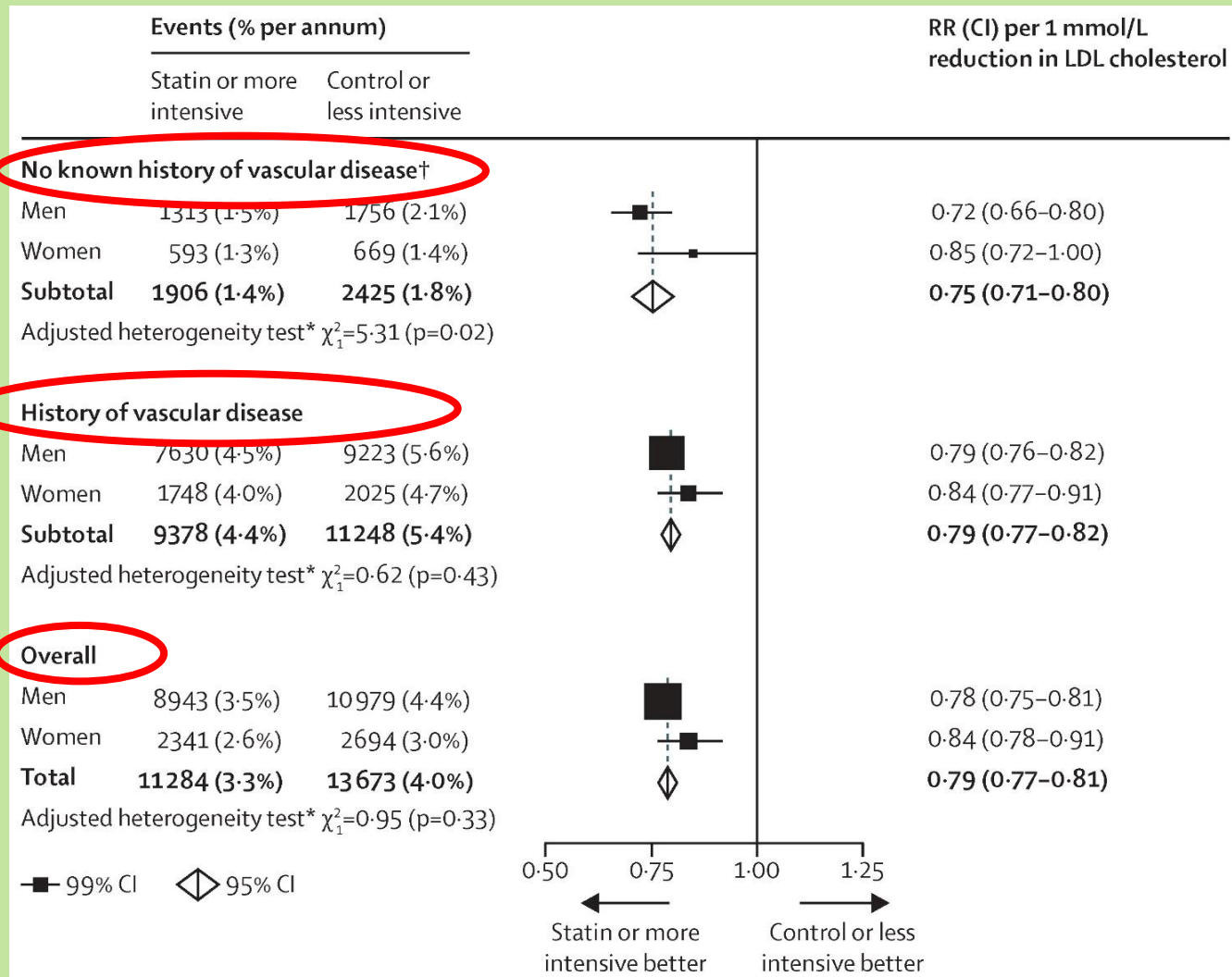
CETP inhibitory

LDL- aferéza

Efektivita statinové léčby v prevenci KVO u mužů a u žen

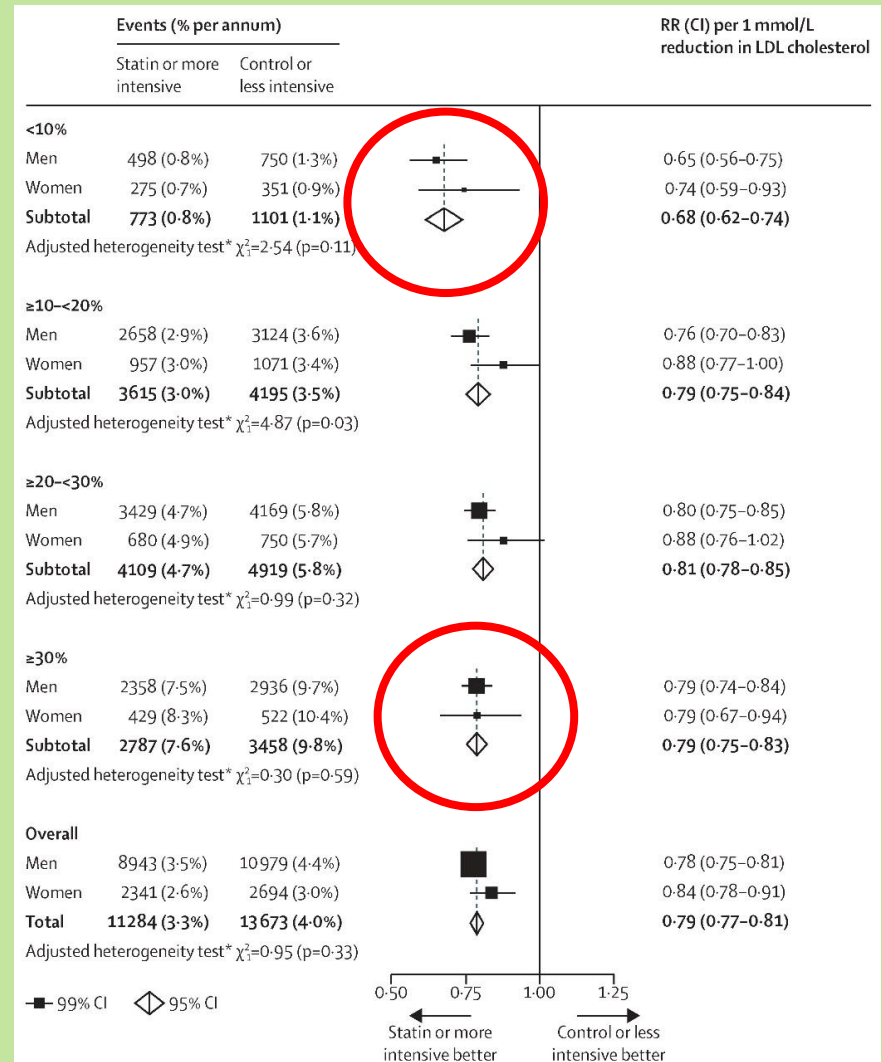
- Ženy ve statinových studiích málo zastoupené
- Meta analýza z r.2010 – u žen v sekundární prevenci účinek statinů nepochybný, v primární prevenci nemusí být tak efektivní jako u mužů ¹
- Meta-analýza CTT Collaboration database 2015: individuální data z 27 studií (22 statin vs kontrola, 5 studií více a méně agresivní statinová léčba), 174 000 osob, 47 000 žen ²
- Pokles LDL-C a TG stejný u mužů i žen
- ↓ LDL-C o 1 mmol/l = ↓ hlavních KVP o 21% se signif. snížením u mužů i u žen [RR 0.79 (CI 0.77-0.81; p<0.0001)].

Vliv snížení LDL-C o 1 mmol/L na hlavní KVP – vliv pohlaví

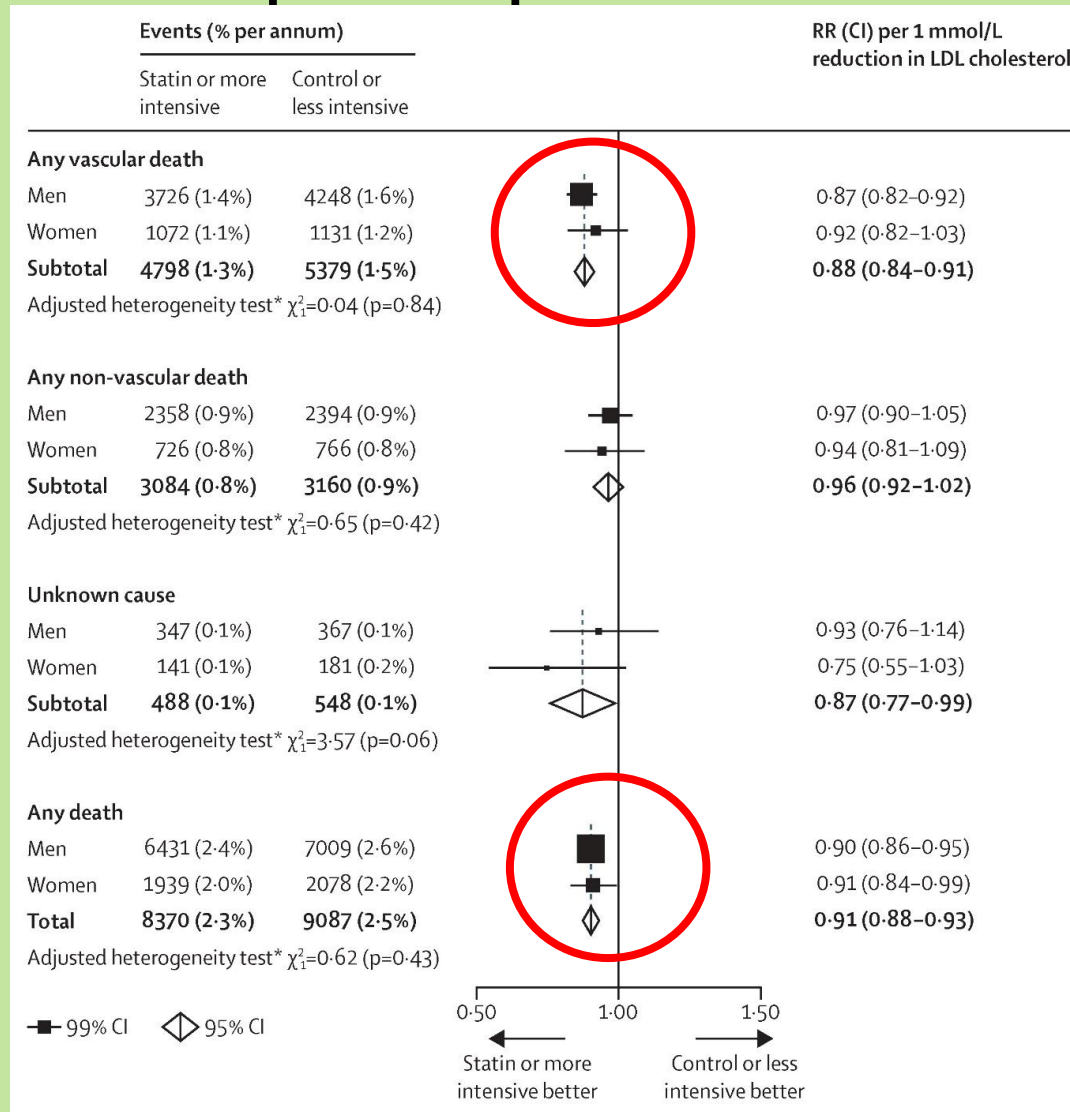

Vliv snížení LDL-C o 1 mmol/L na hlavní KVP podle vstupního rizika a pohlaví

**Účinky statinů
u mužů a žen
se srovnatelným
rizikem KVP
se neliší.**

Vliv snížení LDL-C o 1 mmol/L na mortalitu podle pohlaví

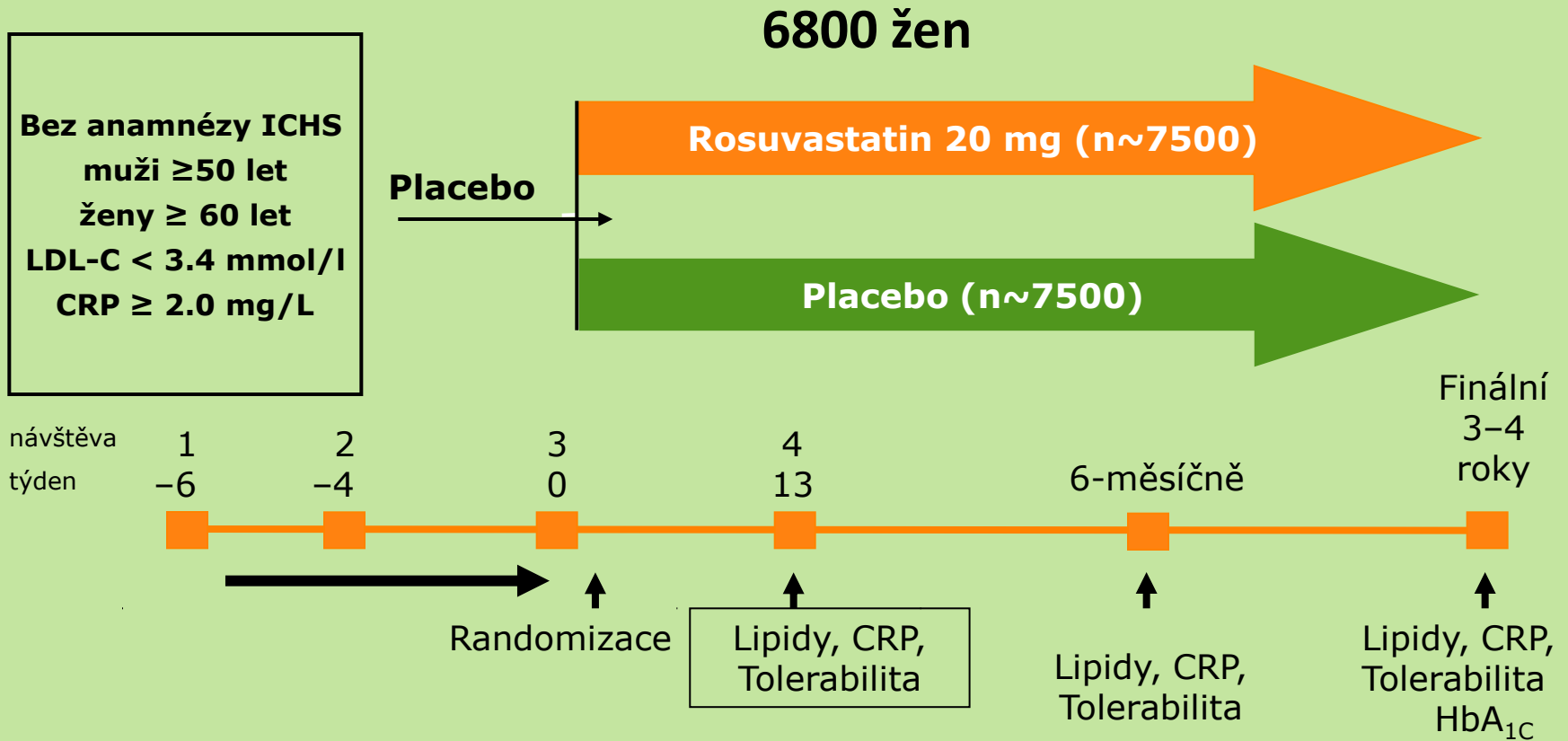
Meta-analýza CTT Collaboration 2015

- **Statinová léčba efektivně snižuje** hlavní koronární příhody, koronární revaskularizace a celkovou mortalitu
- **u obou pohlaví se srovnatelným rizikem KVO v primární i sekundární prevenci.**
- U osob s 5-letým absolutním rizikem KVP < 5% léčba statiny po dobu 5 let vede k zabránění KVP u 12/1000 mužů a 9/1000 žen.
- **Prospěch léčby vysoce převažuje všechna známá rizika i u jedinců s nízkým absolutním KV rizikem.**

Populace ve studii JUPITER ve srovnání s předchozími primárně preventivními studiiemi

	AFCAPS	WOSCOPS	JUPITER
Pacienti, n	6605	6595	17 802
% muži	85	100	62
Doba sledování	5.2	4.9	3-4
Diabetes, %	6	1	0
Koncentrace lipidů:			
celkový cholesterol	5,71	7,03	4,73
LDL-C	3,87	4,96	2,68
HDL-C	0,93–1,03	1,14	1,31
triglyceridy	1,73	1,8	1,51
hsCRP, mg/L	0.2	NA	4.3
Statin	Lovastatin 20–40 mg	Pravastatin 40 mg	Rosuvastatin 20 mg

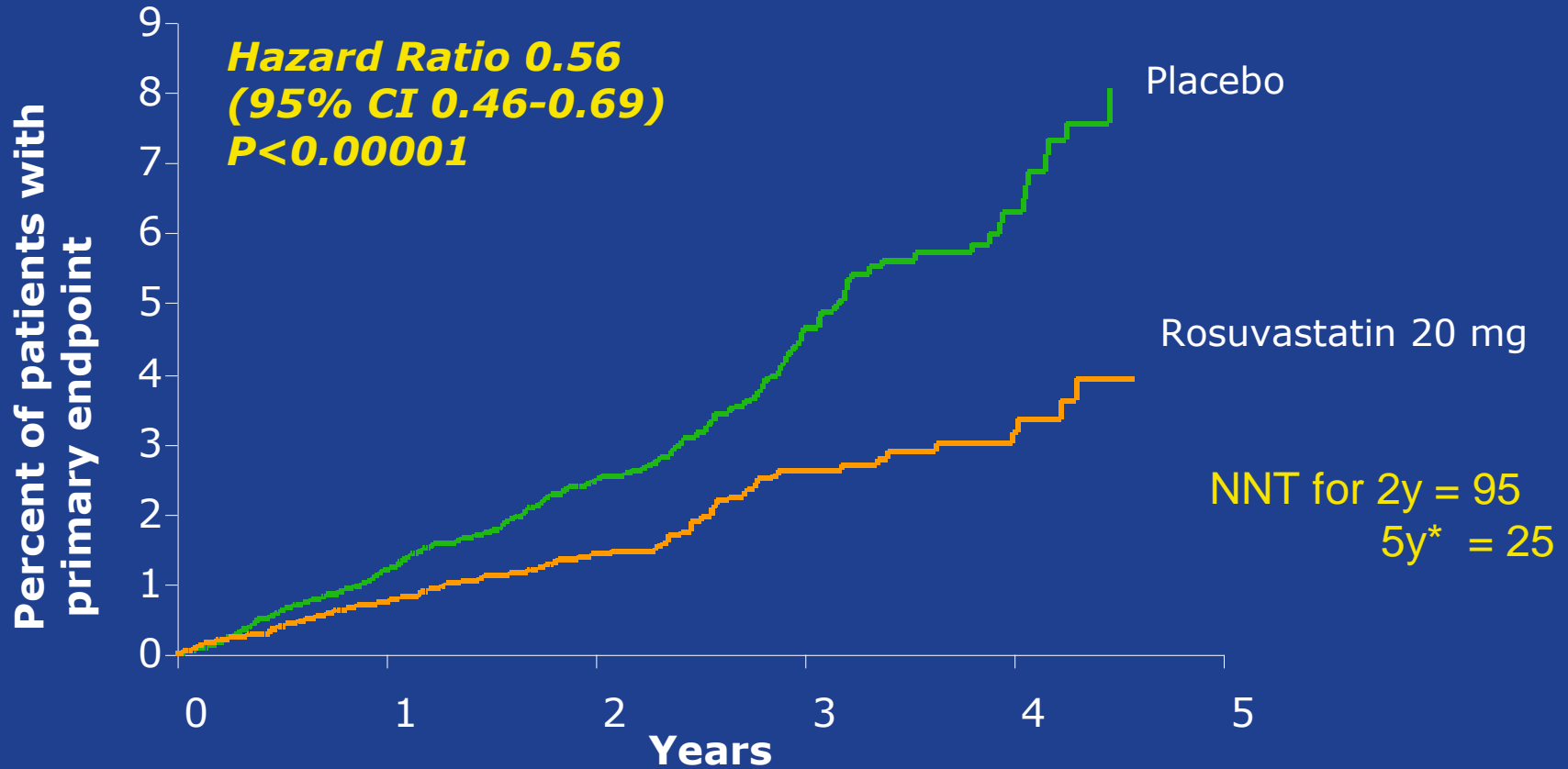
JUPITER – plán studie

Primární endpoint: Hlavní kardiovaskulární příhody (KV+, CMP, IM, hospitalizace pro NAP nebo arteriální revaskularizaci).

JUPITER - Primary Endpoint

Time to first occurrence of a CV death, non-fatal stroke, non-fatal MI, unstable angina or arterial revascularization

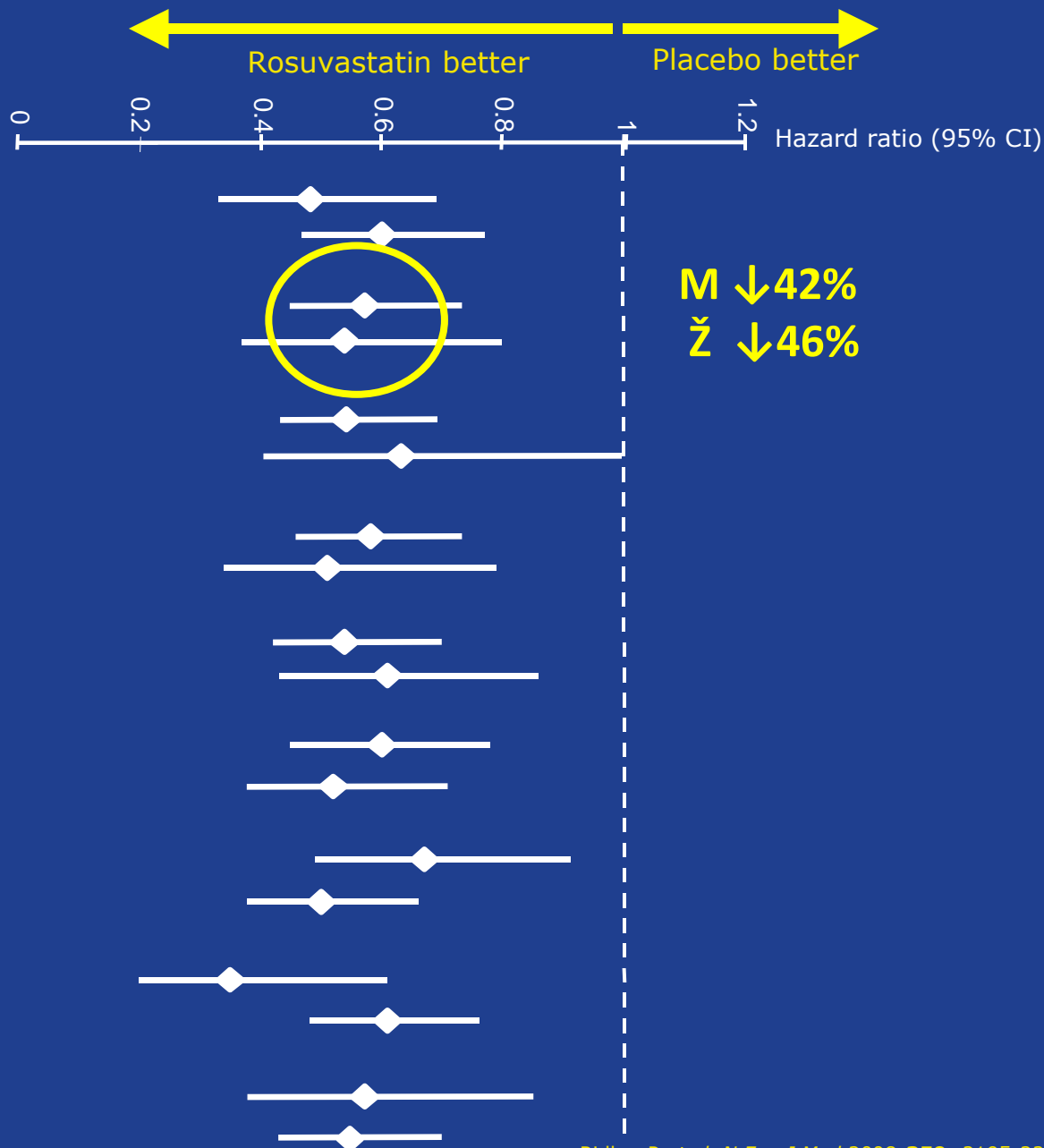
Number at risk

RSV	8901	8412	3893	1353	538	157
Placebo	8901	8353	3872	1333	531	174

*Extrapolated figure based on Altman and Andersen method

JUPITER – Subgroup analysis

	N	P- value*
Age		0.32
? 65 years	8,541	
>65 yrs	9,261	
Gender		0.80
Males	11,001	
Females	6,801	
Race		0.57
White	12,683	
Non-white	5,117	
Smoker		
Yes	2,820	0.63
No	14,975	
Hypertension		0.53
Yes	10,208	
No	7,586	
Region		0.51
US or Canada	6,041	
Other	11,761	
Metabolic syndrome		0.14
Yes	7,375	
No	10,296	
Family history of CHD		0.07
Yes	2,045	
No	15,684	
Framingham risk score		0.99
?10%	8,882	
>10%	8,895	

**Pokud je absolutní riziko žen
stejně jako u mužů,
pak je i efekt léčby statiny je stejný
a měly by mít stejnou příležitost
tuto léčbu dostat.**

IMPROVE IT: Design studie

Pacienti stabilizovaní po akutním koronárním syndromu ACS ≤ 10 dní:

LDL-C 1,29 mmol/l-3,23 mmol/l

(1,29 mmol/l-2,58 mmol/l pokud byl již pacient léčen Rx)

N=18,144
4345 žen

Standardní Medikace & Intervenční léčba

Simvastatin
40 mg

*Možná titrace k Simva
80 mg
pokud LDL-C >
179mg/dl / 2,00mmol/l*

Ezetimibe / Simvastatin
10 / 40 mg

Follow-up Visit 30 den každé 4 měsíce

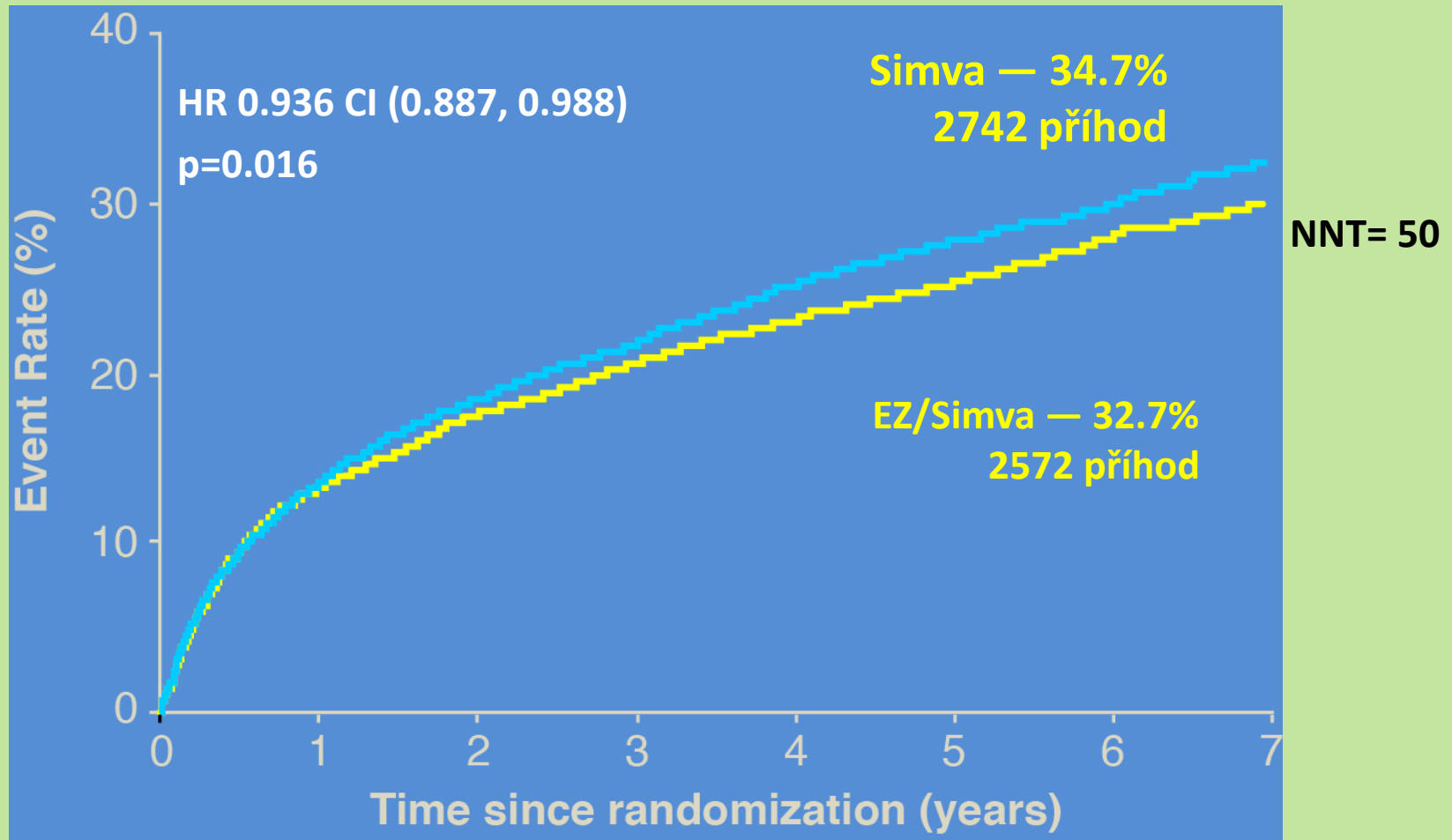
*90% síla k prokázání
rozdílu~9%*

Trvání: Minimum 2 ½-roky follow-up (minimálně 5250 příhod)

Primární Endpoint: KV úmrtí, IM, hospitalizace pro nestabilní AP, koronární revaskularizaci (≥ 30 dní po randomizaci) nebo CMP

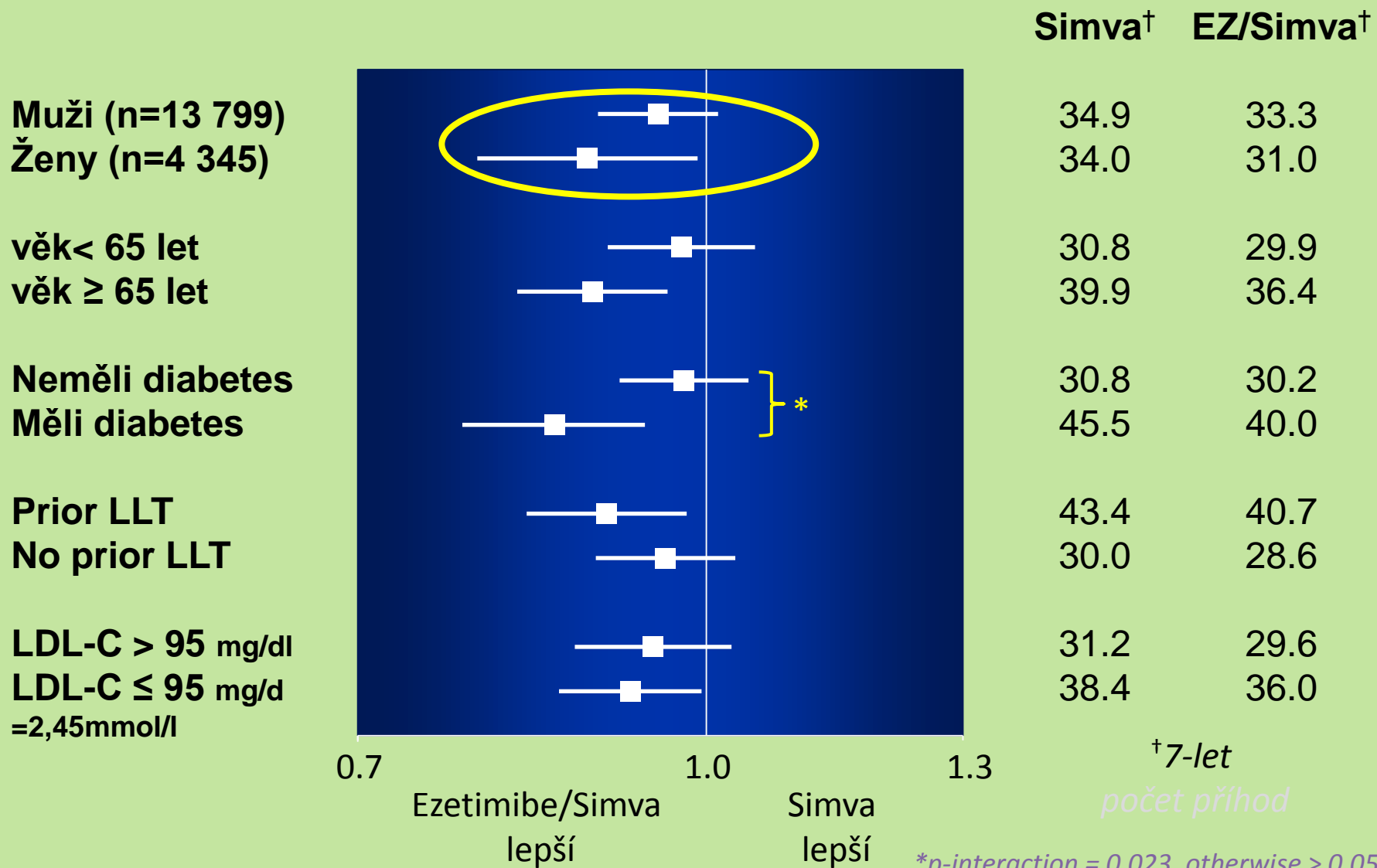
Primární endpoint — ITT intent to treat

KV úmrtí, IM, dokumentovaná NAP, koronární revaskularizace (≥30 d), CMP

7-letá četnost příhod

Hlavní podskupiny - ITT

FENOFIBRÁT

Přínos pro pacienty s diabetem 2. typu

FIELD fenofibrát vs placebo

Ž ↓ KVP o 30%

M ↓ KVP o 13%

9795 pacc, věk 50-75,
T2DM, 22% s KVO,
Statin 19% při FNF,
Statin 36% při placebo

11% RRR úmrtí na KVO a nefatální IM (P=ns)
11% RRR úmrtí na KVO, IM, CMP, revask.
24% RRR nefatální IM
21% RRR koronární revaskularizace
31% RRR laserové ošetření retinopatie

TG >2,3 + HDL <1,0/1,3:
27% RRR úmrtí na KVO, IM, CMP, revask.

Ž ↓ KVP o 30%

M ↓ KVP o 24%

NNT₅=23

ACCORD LIPID st. +feno. vs st.+plac.

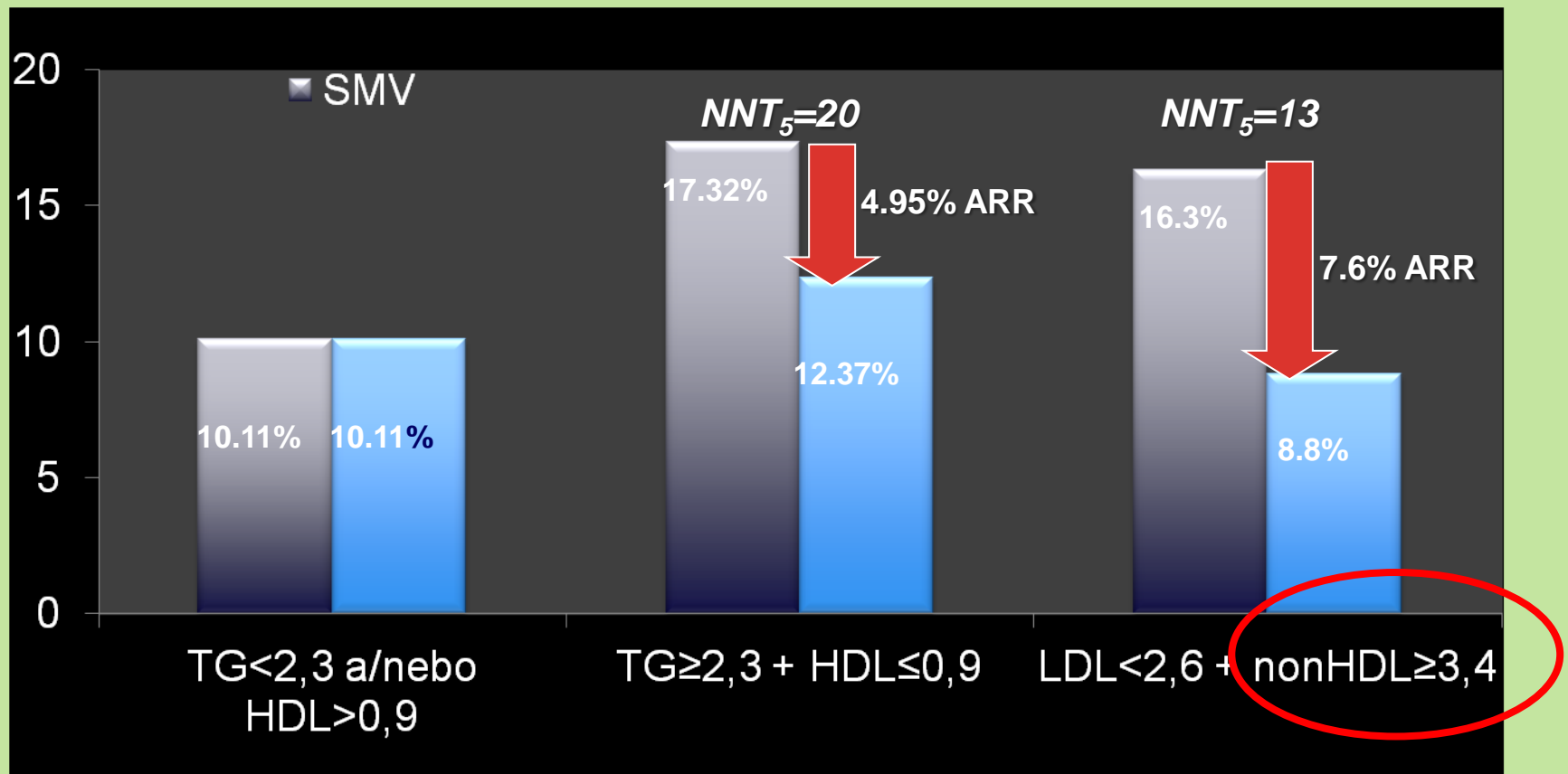
5518 Pac, T2DM, SMV
20-40, LDL ≈2mmo/l,
37% s KVO

8% RRR úmrtí na KVO, IM, CMP (P=ns)

TG ≥2,3 + HDL ≤0,9:
31% RRR úmrtí na KVO, IM, CMP, revask.

NNT₅=20

ACCORD-LIPID: léčba aterogenní DLP kombinací statin + fenofibrát snižuje relativní riziko o 29%

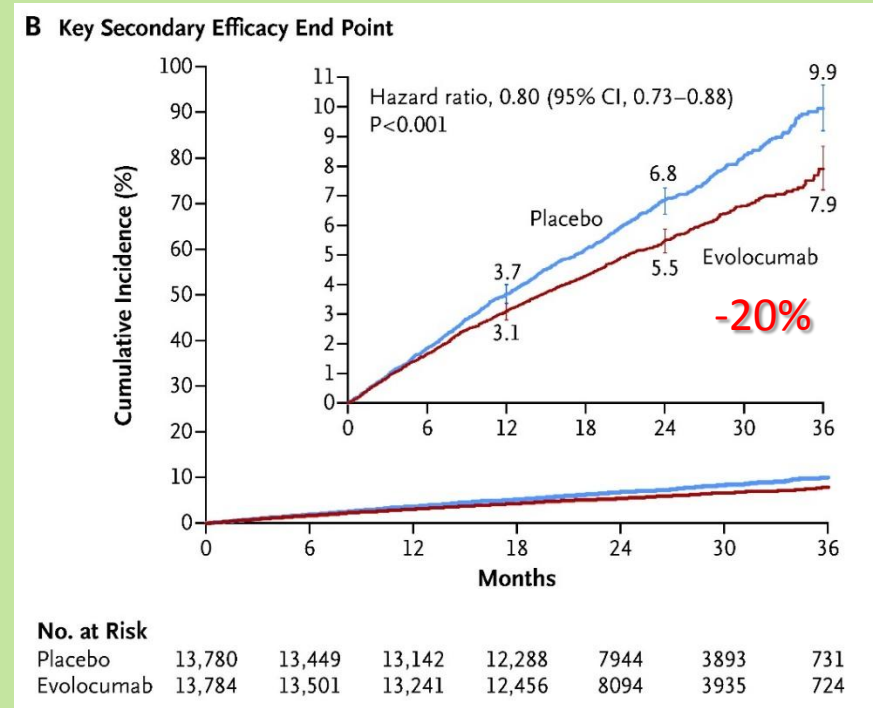
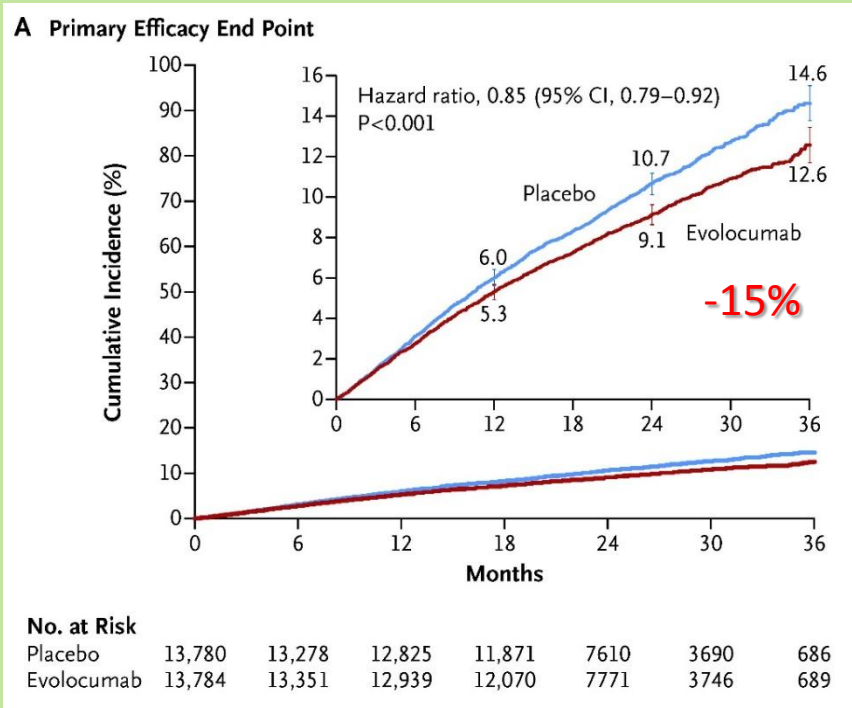
Major CV event (1° endpoint): CV death, nonfatal MI or nonfatal stroke

St. FOURIER: PCSK9 inhibitor evolocumab

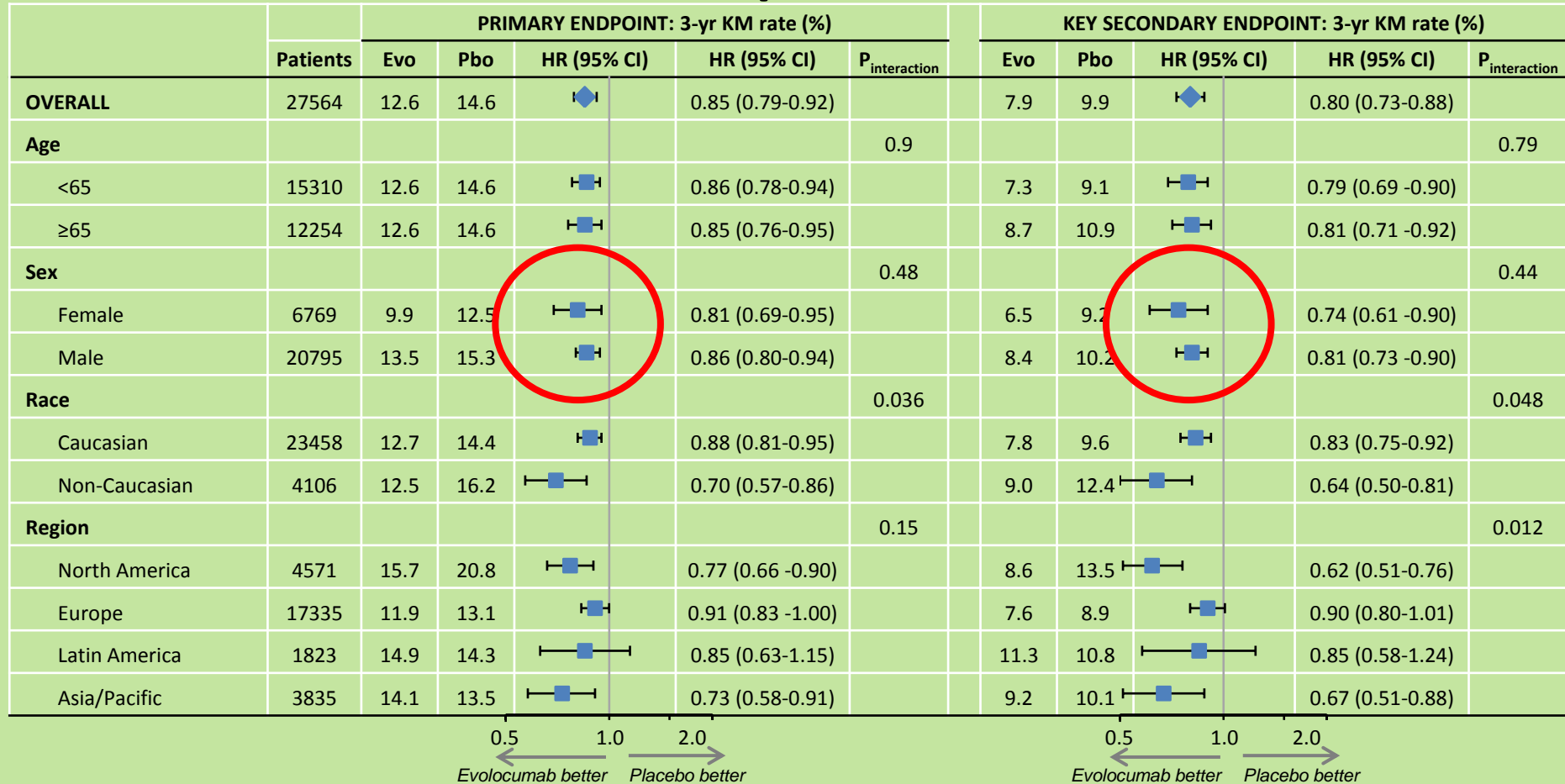
Randomizovaná, dvojitě zaslepená, placebem kontrolovaná studie u 27 564 pt. s KVO, s LDL-C ≥ 1.8 mmol/L na léčbě statiny, Evolocumab 140 mg 1x/14 dnů nebo 420 mg 1x/měsíc sc. vs. placebo

- **Primární end-point:**
(KV+, IM, CMP, NAP, kor. revask.)

- **Sekundární end-point:**
(KV+, IM, CMP)

Efficacy in Key Subgroups: Primary and Key Secondary Endpoints

Primary and secondary composite endpoint results were consistent across all key subgroups

Riziko podávání statinů v těhotenství

- **U.S. FDA zavedla systém klasifikace léků do 5 tříd:**
- „A“ a „B“ - léky, u nichž nejsou důkazy poškození plodu u lidí
- „C“ - léky, pro něž nejsou k dispozici adekvátní studie
- „D“ - léky potenciálně teratogenní, kde však přínos pro těhotnou matku může být přijatelný přes potenciální riziko teratogenního účinku pro plod
- „X“ - léky jsou kontraindikovány u žen, které jsou těhotné nebo mohou otěhotnět.
- **Studie na zvířatech – konfliktní údaje o potenciální teratogenitě statinů.** Teoretické obavy o poruchu steroidogeneze nebyly na zvířecích modelech potvrzeny.
- Poruchy implantace a funkce placenty v I. trimestru těhotenství u zvířat expon. statinům - vyšší počet abortů.
- **Omezená data na zvířatech - FDA zařadila statiny do kategorie „X“.**

Riziko podávání statinů v těhotenství

- Spontánní hlášení FDA u žen, které užívaly statiny v I. trimestru: 52 případů statiny v prvním trimestru, 20 malformací (spontánní hlášení násobně nadhodnocuje)¹
- Merck databáze – častější potraty, ale kongenitální anomálie stejně časté jako v běžné populaci.¹
- Kohortová studie 886 996 dokončených těhotenství: 1152 (0,13%) žen statin v prvním trimestru, RR malformací 1,79(1,43-2,23), po adjustaci na další RF 1,07 (0,85-1,37).²
- **Statiny pravděpodobně nejsou významné teratogeny, ale vzhledem k omezeným datům by neměly být podávány v průběhu těhotenství a laktace!**

1. J Obstet Gynaecol Can 2007;29:906-908;

2. Bateman BT et al. BMJ 2015;

Statiny a antikoncepce

- **Všechny ženy ve fertilním věku s mediací třídy „D“ a „X“ by měly mít bezpečnou antikoncepci.**
- V USA <20% žen s medikací třídy „D“ a „X“ má doporučení antikoncepce ¹
- ~ 6% těhotných dostává medikaci se známým teratogenním rizikem ¹
- Ženy, které dostávaly medikaci „D“ a „X“ otěhotněly jen nepatrně méně často než ženy s medikací „A“ a „B“, neměly častější antikoncepční poradenství, předpis antikoncepce či sterilizaci. ²

Familiární hypercholesterolemie – ovlivnění průběhu těhotenství

- **V těhotenství se CH ↑ o 25-50%, TG až o 100%.**
- ↑ CH matky může indukovat AS uteroplacentárních arterií a v kombinaci s hyperkoagulačním stavem může vést k placentárním infarktům, placentární insuficienci a následnému poškození plodu.
- Jsou též obavy, že expozice plodu vysokým hodnotám cholesterolu může zvyšovat jeho KV riziko v budoucnosti.
- Několik autoptických studií popsalo větší pre-AS léze u potomků hypercholesterolemických matek ve srovnání se zdravými matkami.
- **Nebyly však pozorovány rozdíly v průběhu těhotenství u heterozygotů FH a normálních pacientů.**

Familiární hypercholesterolemie - přístup k léčbě v průběhu těhotenství ¹

- Doporučit ženám s FH plánované těhotenství. NICE guidelines: vynechat statiny 3 měsíce před pokusem o otěhotnění. ¹
- Ženy , které otěhotněly při hypolipidemické léčbě - okamžitě zanechat léčby, odeslat ke kontrole plodu.
- Povoleny pouze sequestranty žlučových kyselin (tř. „B“-cholestyramin/ colestipol), ale ↓CH pouze o 15%.
- Pozor – SŽK zvyšují TG, opatrnost od TG ≥ 3,4 mmol/l, kontraindikovány u TG ≥ 4,5 mmol/l – možnost akutní pankreatitidy.
- Doporučit nízkocholesterolovou dietu, zanechat kouření.
- LDL-aferéza u homozygotů FH. ²

Těhotenství u homozygotní formy familiární hypercholesterolemie

- Incidence hoFH 1/1 000 000 - 1/500 000, LDL-C > 13 mmol/l, časná ICHS a jiné projevy AS do 30 let
- Těhotenství u hoFH velmi vzácné a může mít fatální průběh pro matku i plod.
- Prekoncepční zhodnocení KV stavu u matky.
- LDL-aferéza každých 10 dnů jediná možnost léčby v průběhu těhotenství a laktace. Hypocholesterolemická dieta.

Závěry

- Ženy mají manifestaci KVO o 10 let později než muži.
- Po menopauze umírají na KVO častěji než muži.
- Pohlavní rozdíly v patofyziologii AS a v klinických projevech KVO.
- Stejně RF u mužů i u žen, některé RF u žen obzvláště závažné.
- Účinky statinů u mužů a žen se srovnatelným rizikem KVO se neliší.
- Využít i další možnosti navýšení rizika nad rámec SCORE.
- Všechna hypolipidemika patří do skupiny „X“ s výjimkou sequestrantů žl. kyselin.
- U žen v reprodukčním věku antikoncepční poradenství.
- U homozygotů FH LDL-aferéza.

